

Konec izkopavanja premoga

RUDARJI ZASKRBLJENI, A VNUKI BODO NEKOČ TEJ ODLOČITVI PLOSKALI

Mojca Marot

VLADA JE NA PREDLOG MINISTRSTVA ZA INFRASTRUKTURO v prvi polovici januarja sprejela Nacionalno strategijo za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij (NSIP). Četudi številni opozarjajo, da je pri tem zaobšla veljavno zakonodajo, saj je za to pristojen državni zbor, dejstvo, da so premogu šteti dnevi, ostaja neizpodbitno. V Zasavju so se s tem že soočili, v Šaleški dolini imajo desetletje časa, da se na to temeljito pripravijo. Kako uspešni bodo, ta čas ne ve nihče.

Hkrati država še nima odgovorov na vprašanje, kako nadomestiti električno energijo, ki jo za zdaj zagotavlja Termoelektrarna Šoštanj (TES), saj energetske strategije oziroma koncepta (še) ni.

V skladu s Pariškim sporazumom, ki skoraj 200 držav zavezuje k omejevanju podnebnih sprememb, je tudi Evropska komisija leta 2018 predlagala dolgoročni cilj podnebno nevtralne Evrope do leta 2050. Cilj podnebne nevtralnosti EU je decembra 2019 potrdil Evropski svet, nova Evropska komisija pod

vodstvom Ursule von der Leyen pa si je ob začetku mandata 2019–2024 za prvo prednostno politično nalogo določila evropski zeleni dogovor, ki predlaga tudi okrepitev ambicioznosti obstoječega podnebnega cilja zmanjšanja emisij toplogrednih plinov (TGP) do leta 2030 za vsaj 55 odstotkov glede na raven iz leta 1990. Tega cilja ne bo mogoče doseči brez opuščanja enega glavnih virov TGP – premoga, ki v svetu predstavlja okoli 27 odstotkov vse porabljene energije in 38 odstotkov proizvodnje električne energije. Po sprejetju Nacionalne

strategije za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij (zasavske in šaleške, op. p.) je črno na belem zapisano, da se premogu do leta 2033 odpoveduje tudi Slovenija. Za nekatere, denimo velenjskega župana Petra Dermola, je ta letnica preurajena, za nevladne organizacije bi se morali od tega energenta posloviti še prej. Dejstvo pa je, da bo tako kot v Zasavju tudi v Šaleški dolini potrebna temeljita ekološka sanacija degradiranih površin. Slednje sta se tako Premogovnik Velenje kot tudi TES v preteklosti že lotila in vpliv na okolje se je zaradi tega že zdaj precej zmanjšal. Poleg precejšnje izgube kvalitetnih površin pa na prizadevanja lokalnega turizma in splošno kakovost življenja še vedno negativno vplivata močan vonj iz lokalnih nahajališč lignita in prežračevanje iz premogovnika. Kljub temu je kakovost zraka v Šaleški dolini danes veliko boljša, kar je mogoče pripisati predvsem opustitvi individualnih kurišč in dobro izvedeni vpeljavi sistema daljinskega ogrevanja iz termoelektrarne, s katerim se ogreva več kot 80 odstotkov gospodinjstev v Šaleški dolini.

Sanacija

Po zaprtju številnih rudnikov pri nas, nazadnje Rudnika Trbovlje-Hrastnik v letu 2013, danes obratuje le še Premogovnik Velenje (PV). Ta je leta 2019 zaposloval približno 1200, znotraj celotne skupine pa 2000 de-

lavcev. Za potrebe energetike so letno proizvedli približno tri milijone ton premoga. Za primerjavo: pred začetkom zapiranja drugih rudnikov po Sloveniji je bilo v rudarstvu zaposlenih okoli 12.500 delavcev in skupno je bilo letno proizvedenih od osem do devet milijonov ton premoga. A prejšnja zapiranja rudnikov niso sledila načelom pravičnega prehoda za vse, saj je bil poudarek na prostorski in okoljski sanaciji razvrednotenih območij, ki še ni bila v celoti končana. Posledično so se številne skupnosti znašle v nezavidljivem družbenem in gospodarskem položaju. Pravični prehod pa naj bi, poleg okoljskih vprašanj in vprašanj energetike

V regiji ne bo treba samo nadomestiti delovnih mest, ki so neposredno ali posredno vezana na premogovništvo, ampak ustvariti tudi nova, ki bodo omogočala uspešno celostno prestrukturiranje regije.

Fotografija: Jaka Gasar

ter neposredno zaposlenih, naslavljal tudi dolgoročno prestrukturiranje regije – tako z gospodarskih kot s socialnih in okoljskih vidikov, ob upoštevanju zagotavljanja novih nizkoogljivih virov energije.

V primeru zasavske premogovne regije, ene od dveh regij, ki ju ta strategija zadeva, ta načela niso bila dosledno upoštevana. V savinjsko-saleški premogovni regiji pa je priročnost za strukturiranje in nadzorovan proces pravičnega prehoda na voljo. Strategija smiselno upošteva zgodovinske izkušnje in okoliščine pri opuščanju premoga ter vzpostavlja prilagojene pogoje za razvoj obeh regij, ki sta danes na različnih točkah tega procesa. V Skupini Premogovnik Velenje sprejetje nacionalne strategije pozdravljajo in poudarjajo, da sta zanje ključna dva mejnika: obdobje pred letnico prenehanja odkopavanja in obdobje po njej. »Do ciljne letnice bo proizvodnja potekala skladno z načrti, za kar bomo potrebovali predvsem zaposlene v proizvodnem procesu, seveda pa bomo tudi po prenehanju odkopavanja in družbah Skupine PV še petnajst let potrebovali ljudi, ki bodo skrbeli za izvedbo vseh zapiranih del. Predlagana letnica 2033 torej pomeni še vsaj dvajset let izvajanja rudarskih del,« pravi generalni direktor PV Janez Rošar. V PV so tudi že začeli s predstavljanjem in usklajevanjem ključnih aktivnosti, ki jih mora naslavljati in vsebovati zakon o postopnem zapiranju. Ta bo podlaga za čr-

panje finančnih sredstev za potrebe spornih in končnih zapiranih del ter zagotavljanje ustreznega kadra.

»Poleg omenjenega zakona bo pripravljen tudi zakon o prestrukturiranju savinjsko-saleške (SASA) regije, ki bo omogočil črpanje sredstev za prestrukturiranje, investicije in nove projekte, s katerimi bomo zagotovili nova delovna mesta, in vzpostavitev Sklada za pravični prehod. To je ključnega pomena, saj bomo s tem spodbudili krožno gospodarstvo, uvajali nove tehnologije in ohranjali energetske lokacije Saleške doline.« Letnica 2033 ima pred seboj zelo jasen cilj, z njim pa so povezani številni izzivi. »Odpirajo se nove priložnosti in nove razsežnosti, obetajo se nova delovna mesta in projekti, financirani od EU. Našo prihodnost bomo gradili na prednostih, ki jih Skupina PV ima. Saleška dolina je pomembna energetska lokacija, lokalno prebivalstvo je vajeno živeti v sožitju z energetiko, obenem imamo tukaj za tovrstno dejavnost tudi vsa potrebna soglasja. Takšnih lokacij v bližnji in daljni prihodnosti ne bo možno več pridobiti, zato je treba izkoristiti možnosti in priložnosti, ki so na voljo,« pojasnjujejo v PV.

Da se z vprašanjem prestrukturiranja in pravičnega prehoda regije poglobljeno ukvarjajo že od leta 2018, ko so se pridružili evropski Platformi za pravični prehod premogovniških regij in s tem pripomogli k uvrstitvi SASA regije med upravičena območja pravičnega prehoda, pove tudi Biljana Škarja, direktorica Razvojne agencije SASA regije. »Dejavno smo sodelovali v nacionalni in lokalni delovni skupini ter prispevali k temu, da je Evropska komisija leta 2019 Sloveniji namenila tehnično pomoč pri pripravi nacionalne strategije prestrukturiranja in pravičnega prehoda,« pravi Škarja. In dodaja, da bo agencija nekakšen center za pravični prehod, ki bo ločeno od nalog iz naslova upravljanja opravil vse aktivnosti, potrebne za vzpostavljanje lokalnih partnerstev za izvajanje posameznih projektov in operacij ter za usposabljanje in krepitev zmogljivosti projektnih sponzorjev. Zagotavljali bodo tudi podporo pri pripravi projektov, spremljali njihovo izvajanje in upravljanje, opravljali študije in analize, ki bodo podpirale učinkovito in pravočasno izvajanje strategije, hkrati pa bodo glavna informacijska točka za vse deležnike pravičnega prehoda. »Kar se tiče zagotavljanja zemljišč in proizvodnih prostorov za potencialne investitorje, smo dobro pripravljeni. Nekaj poslovnih con smo že uredili, nekaj jih je v fazi izvedbe ali načrtovanja. A ko govorimo o prostoru, je treba priznati, da je saleška regija že plačala enega največjih davkov z izgubo pretežno najboljših kmetijskih zemljišč. Veliko tako

V Zasavju ni bilo časa, kot ga bodo imeli v Saleški dolini, da bi se pripravili na zaprtje rudnika, niti niso bili deležni nobene podpore, pove županja Trbovelj Jasna Gabrič.

Fotografija: Nik Erik Neubauer

Zdi se, da javnost in država v razpravi o pravičnem prehodu veliko več pozornosti namenjata savinjsko-saleški regiji, kjer bodo posledice opustitve premoga za trg dela v regiji po nekaterih napovedih katastrofalne. A so bile in še ostajajo katastrofalne tudi v Zasavju, vsaj kar se tiče depopulacije, trga dela in BDP, pravi Jani Medvešek.

imenovanega pridobivalnega prostora PV, ki ga ojezerjenje ne bo zajelo, pa zaradi dolgotrajnih procesov ugrezavanja in drugih sprememb površja ter postopkov sanacije še dolgo ne bo mogoče nameniti novi rabi,« razloži sogovornica.

In kot dodaja, v regiji ne bo treba samo nadomestiti delovnih mest, ki so neposredno ali posredno vezana na premogovništvo, ampak ustvariti tudi dodatna, nova, ki bodo omogočala uspešno celostno prestrukturiranje regije. Govori se o 5000 novih delovnih mestih z višjo dodano vrednostjo. »Verjamem, da se nam bo ob dobrem sodelovanju in upravičeno pričakovani močni podpori države uspelo na čas po letu 2033 dobro pripraviti in bo SASA regija tudi v prihodnje območje, ki bo ponujalo odlične pogoje za delo in življenje. Sama našo regijo v prihodnosti vidim kot sodobno skupnost inovativnih ter družbeno in okoljsko visoko odgovornih ljudi, ki bo z vsemi svojimi danostmi privlačna tako za prebivalce kot za obiskovalce,« pripoveduje Škarja.

Pogled v Zasavje

Sprejeta strategija se nanaša tudi na zasavsko regijo, kjer je bilo v vseh premogovnih občinah zaradi opustitve premoga izgubljenih veliko več kot 5000 delovnih mest, ki

da nekateri ukrepi, kljub sprejetju zakona o postopnem zapiranju Rudnika Trbovlje-Hrastnik, ki je podprl določene tranzicijske ukrepe, žal niso bili uspešni, na kar kažejo tudi regijski statistični podatki. »Zato je treba prestrukturiranje nadaljevati, da bo regija dostojno in na pravičen način izstopila iz premogovništva. Nacionalno strategijo vidimo predvsem kot strateški dokument države, s katerim je ta določila področja, ki jih bo podprla v nadaljnjem prestrukturiranju regije. Sprejetje strategije je državi tudi omogočilo črpanje sredstev iz evropskega Mehanizma za pravični prehod, katerega prvi stebel predstavljata SPP. In iz tega naslova bosta imeli obe naši premogovni regiji na voljo nekaj manj kot četrtil milijarde evrov. A v regiji se že zdaj zavedamo, da sredstva tega sklada, ko bodo med regijama razdeljena, ne bodo dovolj za vse potrebne ukrepe, zato bo morala država zagotoviti še dodatna sredstva, k čemur se je v strategiji tudi zavezala,« pojasnjuje Šikovec. V skladu s strategijo bodo v Zasavju še naprej podpirali razvoj energetike, gospodarstva, človeških virov, socialne infrastrukture in tudi sanacijo degradiranih površin. Konkrete ukrepe in projekte, ki bodo sofinancirani iz SPP, bo določal Območni načrt za pravični prehod Zasavja, izvedbeni dokument za črpanje iz SPP, ki ga pripravlja Vlada RS in ki naj bi bil končan do konca februarja. Dokončno ga bo

Zasavje je očiten primer, kako z oddaljevanjem zaprtja rudnika v državi in javnosti začena prevladovati nekakšna sprijaznenost s posledicami.

niso bila nikoli nadomeščena. Tako ugotavljata tudi Jani Medvešek, direktor Regionalne razvojne agencije Zasavje, kjer so se sicer NSIP in prestrukturiranja premogovnih regij v skladu z načeli pravičnega prehoda razveselili in v procesu nastajanja strategije tudi aktivno sodelovali. Prav po njihovi zaslugi se mehanizem za pravični prehod izvaja v obeh regijah, sodelavcu Martinu Šikovcu pa gre zahvala, da so na platformi EU za premogovne regije dosegli, da je Evropska komisija tudi Zasavju priznala status premogovne regije in posledično ponudila tehnično pomoč. Kot ključni deležniki si želijo, da bi imeli besedo tudi pri odločanju o razdelitvi denarja iz Sklada za pravični prehod (SPP), saj bodo tako od tega nekaj imeli tudi Zasavje in njegovi ljudje.

»Zdi se, da javnost in država v razpravi o pravičnem prehodu veliko več pozornosti namenjata savinjsko-saleški regiji, kjer bodo posledice opustitve premoga za trg dela v regiji po nekaterih napovedih katastrofalne. A so bile in še ostajajo katastrofalne tudi v Zasavju, vsaj kar se tiče depopulacije, trga dela in BDP. Očitno zaradi čedalje večje časovne oddaljenosti od ključnih odločitev v državi in javnosti začena prevladovati nekakšna sprijaznenost s posledicami za Zasavje. Tega ne smemo in ne bomo dopustili. V čim večji meri moramo odpraviti napake, ki so bile storjene v preteklosti, in izkoristiti priložnosti, ki jih ponuja Mehanizem za pravični prehod,« poudarja Medvešek. Martin Šikovec, strokovni sodelavec na Regionalni razvojni agenciji Zasavje, pa izpostavlja,

potrdila Evropska komisija, predvidoma do konca letošnjega poletja, ko bi se lahko že začelo tudi črpanje iz SPP. »Vsekakor se je privlačnost Zasavja, ko smo postali del evropskega pravičnega prehoda, med potencialnimi investitorji povečala. Do zdaj so deležniki pravičnega prehoda prijavili skoraj 50 projektnih idej za sofinanciranje iz SPP, kar nas navdaja z upanjem, da se bodo ustvarila nova delovna mesta tudi pri nas in se bo prestrukturiranje regije uspešno končalo,« poudari Šikovec.

Jasna Gabrič, županja Trbovelj, priznava, da v Zasavju ni bilo časa, kot ga bodo imeli v Saleški dolini, da bi se pripravili na zaprtje rudnika, niti niso bili deležni nobene podpore. »Iz tega bi se lahko vsi nekaj naučili. Za nami je težko obdobje, ko je v zelo kratkem času veliko ljudi ostalo brez služb. Pomoč pri zapiranju je bila v milijonih evrov nakazana Rudniku Trbovlje-Hrastnik, a posledice je občutila tudi občina, vendar posiljine in zadržavajo, namreč ni primerno za gospodarsko dejavnost, kar so pokazale tudi študije, ki smo jih naročili na občini. Potrebna bo dodatna utrditev nasipov, da bo zemljišče primerno za obremenitve, ki pa ni poceni,« opiše konkretne težave, s katerimi se soočajo, trboveljska županja.

Da sta tako SPP kot z njim povezano sprejetje NSIP pomemben signal za celotno za-

Fotografija: Luka Tjura

savsko regijo in njeno prestrukturiranje, se strinja tudi župan sosednjega Hrastnika **Marko Funkl**. »Doselej je bilo v Zasavju veliko narejenega pri zapiranju, prestrukturiranja pa je bilo zaradi pomanjkanja volje na državni ravni premalo oziroma skoraj nič. Posledica tega je tudi dvajsetletno upadanje števila prebivalstva v vseh treh zasavskih občinah. Država izrazito zanuja tudi z urejanjem cestnih povezav. Že skoraj dve desetletji je stara obljuba, da bodo sanirali državno cesto Hrastnik-Zidani Most, pa se dela še niso začela, vendar smo trenutno temu res blizu, kot še nikoli prej. S sredstvi SPP in urejenimi cestnimi povezavami – ena od teh je tudi povezava Hrastnika in Trbovelj s predorom na avtocestni križiž – ter posodobitvijo železniške infrastrukture se nadejamo razvoja regije, ki je bila v zadnjih dvajsetih letih neupravičeno zapostavljena v primerjavi z drugimi,« pripoveduje Funkl. Poleg dokončnega zaprta rudnika v letu 2023 se v Hrastniku nadejajo tudi ureditve ustreznega monitoringa, revitalizacije določenih degradiranih površin, uporabe jame za turistične, športne, kulturne in druge namene ter tudi novih delovnih mest z direktnimi spodbudami v gospodarstvu.

Trpeli bodo mladi

Prav izguba delovnih mest, čeprav letnico 2033 in strategijo v Šaleški dolini podpirajo, zaposlene v PV in povezanih družbah najbolj skrbi. To poudarja tudi **Simon Lamot**, predsednik sindikata SPESS v Premogovniku Velenje, ki dvomi, da je letnica 2033 res zadnja. »To je šok predvsem za mlade, zaposlene v PV, ki do takrat še ne bodo izpolnili pogojev za upokojitve. Mnogi morda tudi ne bodo mogli najeti dolgoročnih posojil, če jih bodo potrebovali,« eno od najbolj konkretnih bojazni, s katerimi se ubadajo zaposleni, izpostavi Lamot, ki je nekoliko razočaran tudi nad tem, da so pripravljenci strategije povsem ignorirali nove tehnologije, ki se nanašajo na zajem ogljikovega dioksida v TEŠ in so za proizvodnjo električne energije bolj rentabilne ter okoljsko vzdržne, uporabljajo pa jih tudi že drugod po Evropi. Predsednik Sindikata delavcev dejavnosti energetike **Branko Nevčičnikar** pa opozarja:

»Ocenjujemo, da gre za nerazumno in celo škodljivo odločitev Vlade RS, ob asistenci uprave HSE, zaradi katere bodo šampanje odpirali predvsem dobavitelji električne energije. Oni bodo največji carji, saj se mi, medtem ko se veseliše borijo za prevlado nad energetskimi viri, odrekamo tretjini proizvodnje električne energije iz lastnih virov brez ustrezne alternative.«

Da se nobena juha ne poje tako vroča, kot se skuha, je že znan rek, ki bi lahko držal tudi v primeru Šaleške doline. Domačin **Robert Golčnik**, ki vodi zasebno glasbeno šolo in ima dva svaka zaposlena v premogovniku, prav tako je v rudniku delal njegov zdaj že upokojeni tast, meni, da se zaposlenim ni treba bati, da s svojimi delovnimi izkušnjami in znanjem ne bi našli novih priložnosti za zaposlitev. »Če ti kadri ne bi bili

Župan Hrastnika Marko Funkl pravi, da zaradi počasnega prestrukturiranja že 20 let upada število prebivalstva v vseh treh zasavskih občinah. Fotografija: Maja Marat.

več potrebni, bi verjetno tudi Srednja rudarska šola že zaprla svoja vrata, a ta še vedno izobražuje bodoče rudarje. Da ne bo pomote, rudarje seveda podpiram, da se borijo za obstoj, a svet se obnavlja in spreminja in dejstvo je, da premoga nekoč ne bo več. Zagotovo pa se bodo pojavile nove priložnosti,« je optimističen Golčnik. Da je zelo do-

stev še več. Res pa sem tudi malo žalosten, da sta bili SAŠA regiji po nekem ključu odmerjeni le dve tretjini možnih sredstev, kar je nekoliko krivično. A če se bo gledalo predvsem na ljudi in dosledno sledilo načelom pravičnega prehoda, ob dodatnem okoljskem vidiku 'čisti zrak, voda in okolje', in se res na nikogar, ampak res na nikogar ne

Pomembno pa je, da sta regija in država pripravljeni na izvajanje strategije, sploh glede na to, da je pred nami predvolilni čas, ko se bodo politiki ukvarjali predvsem sami s sabo.

Bojan Kumer, nekdanji državni sekretar na ministrstvu za infrastrukturo

bro, da je bila strategija sprejeta, s čimer smo kot ena zadnjih držav članic izpolnili obvezo do EU, meni tudi **Bojan Kumer**, nekdanji državni sekretar ministrstva za infrastrukturo za področje energetike, sicer tudi sam domačin, doma z Raven pri Šoštanjju. »Če bi bila strategija sprejeta že pred zadnjim kvartalom leta 2021, kot je bilo pričakovati, bi se zdaj lahko že nekaj mesecev posvečali pripravi zakonov ter območnih načrtov in projektov za prestrukturiranje, ki so zelo pomembni, ključno pri tem je, da se zares povežejo vsi deležniki in akterji na lokalnem in državnem nivoju, da bi maksimalno izkoristili vsa razpoložljiva nepovratna sredstva, ki so in bodo še na voljo. Strategija namreč ustrezno opredeljuje finančne vire, ki pa ne bodo 'pritekli' sami od sebe, temveč jih bo treba s projekti 'priljati' v regijo. Kot domačin tudi podpiram letnico izstopa 2033, še posebej ker je v strategiji varovalka – imenuje se 'Izredni vmesni pregled strategije'. To pomeni, da se bodo tudi vmes preverjale morebitne nove okoliščine, ki so tudi ustrezno navedene. Prav tako omenjena letnica za regijo in lokalne skupnosti pomeni, da bo mogoče porčepati precej več nepovratnih sredstev, kot če bi leto izstopa pomaknili v prihodnost. Že samo za prva tri leta je iz sklada JTP na voljo 235 milijonov evrov, pozneje bo sred-

bo pozabilo, kar je naloga države (socialna pravičnost – pravičen prehod), bo to na koncu koncev odtehtalo. Vsem, ki bodo izgubili delo, bo treba najti vsaj enako, če ne celo boljše zaposlitev,« meni Kumer. Ob tem poudari, da so v lokalni skupnosti pogrešali nekaj več komunikacije s strani nekaterih odločevalcev. »Kot rečeno, pa je v strategiji dobro opredeljen mehanizem spremljanja vmesnih pregledov na tri leta, ki zajema ključne kazalnike uspešnosti, postavljene mejnike in posledično možnost spremembe strategije in tudi zakonov, ki so na vrsti za sprejemanje prav zdaj. Kar je dobro. Prvi korak je torej narejen, sledita izvajanje strategije in operacionalizacija predvidenih aktivnosti ter ukrepov. Pomembno je, da sta regija in država na to pripravljene, sploh glede na to, da je pred nami predvolilni čas, ko se bodo politiki ukvarjali predvsem sami s sabo. Toda to lahko lokalne skupnosti izkoristijo in od države iztržijo še kakšen dodaten predvolilni bombonček,« razmišlja Kumer, ki sicer zaupa lokalnim skupnostim in gospodarstvu v regiji ter verjame, da so dobro pripravljene na vse izzive in bodo strategijo izkoristili v dobro ljudi in skupnosti. To je tudi njen namen. »Treba bo zares delati z ljudmi in za ljudi,« sklene Kumer.